

КОНТРОВЕ СВІТЛО В ЖИВОПИСІ ПОРТРЕТУ

Панфілова Олександра Георгіївна,

кандидат мистецтвознавства, доцент,

доцент кафедри образотворчого мистецтва,

Волинський національний університет імені Лесі Українки

orcid.org/0000-0002-5161-3363

Портрет – один із провідних жанрів живопису, графіки, скульптури. У наш час, незважаючи на численні мистецькі течії та методики, провідним принципом у системі викладання залишаються традиції реалістичного портрета, в основі яких закладено академічний тональний малюнок та об'ємно-пластичне зображення форми. Найважливішим критерієм портрету залишається передача характерних рис портретованого, його характеру. Це досягається не лише точною передачею зовнішнього вигляду портретованого, основна складність полягає саме у розкритті його психологічного портрету, єдності індивідуальних і типових рис, що відображають певну епоху, соціальне середовище. Контражур або контрове світло — це освітлення, при якому джерело світла розміщується позаду об'єкта. Таке освітлення створює лінію світлового контуру, що може розширюватися при збільшенні інтенсивності або віддаленні джерела світла від об'єкта. Такий прийом почав з'являтися початку 17 століття полотнах багатьох художників. Зокрема, німецький художник Каспар Давид Фрідріх часто зображував фігури людей у контражурі. Італійський митець Караваджо створив цілу школу, яка вивчала використання світла в живописі. При створенні своїх живописних композицій він використовував одне домінуюче джерело світла. Відповідно до композиційної задуми цей промінь світла освітлював найважливіші сюжетні деталі, створюючи на них контрастну гру світла і тіней. Всі ж інші елементи композиції висвітлювалися за рахунок рефлексів.

Для полегшення вирішення завдання контражуру в портреті початківцями потрібна натура з характерним обличчям і виразними руками. Її кольорові і

пластичні переваги визначають образну спрямованість постановки. Для її підсилення можна використати постановочні засоби: одяг, фонові драперії, певне освітлення моделі. В процесі роботи педагог налаштовує студентів на об'ємно-просторове сприйняття натури, на вміння бачити всі співвідношення одночасно [1, с.13]. Ліпити форму кольором з анатомічним обґрунтуванням, вибудовувати пропорції і співвідношення кольору, які передають індивідуальні особливості моделі. Ці ключові поняття навчального курсу потрібні для вирішення об'ємно-просторових завдань у кольоровому і пластичному вираженні. Також педагог в процесі виконання навчальної постановки пояснює мету та завдання, показує, на що потрібно звернути особливу увагу та застерігає від типових помилок студентів, здійснює поточний, а наприкінці заключний інструктаж.

Світло є важливим елементом передачі настрою картини. Сильний контраст між світлом та тінню допомагає створити драматичне відчуття завдяки темним площинам, що вимальовуються на яскравому світлому тлі і перетворюються на силуети. Прийом контражур відкриває низку цікавих композиційних можливостей. Так як об'єкт картини розташований навпроти джерела висвітлення, відчуття простору посилюється. У той же час, освітлені ділянки створюють фокусні точки. Якщо це вікно або дверний отвір, то вийде картина в картині, що надає глибину зображення [3]. Робота з затемненими площинами на великих ділянках буде корисною вправою для художника-початківця. Фарби темних тонів потрібно накладати тонкими шарами, щоб не вийшов дуже щільний шар. Дрібні деталі більшості об'єктів на темних силуетах ледь помітні. Коли ви пишете проти світла, важливо підібрати колір так, щоб на перший погляд силуети могли б здатися «чорними». Однак використовувати чорну фарбу не варто. Світло ж, як правило, пишуть пастозно, густою фарбою. Розташування джерела світла у прямокутнику полотна створює умови для виникнення темних силуетів на передньому плані. Обриси об'єктів проти сильного світла, найчастіше розмиті, а форми плоскі.

Для того щоб навчитися правильно поєднувати теплі і холодні кольори, важливо пам'ятати, що найчастіше доводиться працювати не з основними

кольорами, а з їх різними відтінками. Таких відтінків може бути безліч, і вони роблять дива. Щоб визначити поєднувані і непоєднувані відтінки, потрібно познайомитися з такими поняттями, як тон і півтон. Тон – основна колірна складова відтінку, півтон – менша складова частина. Саме півтон змінює «температуру» відтінку [2, с. 36]. Необхідно пам'ятати, що в природі дуже рідко зустрічаються чисті кольори, саме цим і обумовлені закони тональної і повітряної перспективи. Для художника важливі відтінки і правильне змішування фарб, це робить колірну палітру багатшою. Сонячне світло, що падає на об'єкти, забарвлює їх у теплі тони. Якщо ж світло холодне, то предмети «холонуть». Кольорові відношення, як і тональні відношення, можуть докорінно змінюватися в залежності від напрямку джерела світла та положення предмета. Так, світлий по кольору об'єкт, поставлений навпроти світла, набуває доволі темного силуету і мало вираженої об'ємності. Колір тінювих частин предметів натюрморту ми бачимо завдяки другорядним джерелам світла, поверхням, які здатні відбивати світло. Сила світла знаходиться в прямій залежності від інтенсивності основного джерела та характеру поверхні, яка відбиває. Світло, яке відбивається від поверхні, створює на тінювій частині сусіднього предмета рефлекс, що якісно впливає на його колір [4, с. 18-19].

Література:

1. Берлач О. П., Вахрамєєва Г.І. Рисунок і живопис в умовах плернерної практики: методичні рекомендації. Луцьк: Волинська обласна друкарня. 2022. 28 с.
2. Прокопович Т. А., Каленюк О. М., Вахрамєєва Г. І. Основи кольорознавства та декоративно-прикладного мистецтва : навч. посіб. Луцьк : Поліграфічний центр «Друк Формат», ФПО Покора І. О., 2019. 91 с.
3. ART стаття: контражур.URL: <https://spartisan.com/art-статьи-контражур.html> (дата звернення 16.01.2024)
4. Ширай Т.М. Методичне забезпечення практичних занять з дисципліни Живопис для студентів 2,3,4 курсу спеціальності 5.02020701 «Дизайн». URL: <https://chpek.com.ua/wp-content/uploads/2018/01/4-практичні-заняття-з-Ж.pdf> (дата звернення 16.01.2024)

